

Kratka prolegomena o »pravu na dom« u Zakonu o stečaju potrošača

DEJAN BODUL*

SANJA GRBIĆ

Pravni fakultet u Rijeci

Sveučilište u Rijeci

Rijeka, Hrvatska

Pregledni rad

UDK: 365.626:347.736(094.5)

doi: 10.3935/rsp.v24i2.1391

Primljeno: travanj 2016.

Kriza identiteta modela »socijalne države« otvorila je niz pitanja za teoretičare i praktičare. Ovi problemi, naravno, nisu zaobišli niti sustav potrošačko stečajne zaštite kojoj je primarni cilj ekonomska i socijalna »rehabilitacija« potrošača što je differentia specifica u odnosu na primarni cilj korporativnog stečaja, namirenje vjerovnika. Prostor koji ovdje imamo ne dopušta detaljnu raščlambu ove problematike, pa smo prinuđeni ograničiti se isključivo na jedno od ključnih pitanja novog potrošačko stečajnog zakonodavstva: prava na dom. Pritom se posebno analizira praksa Europskog suda za ljudska prava (dalje: Europski sud) u postupcima prema čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (»Pravo na dom«) jer polazimo od pretpostavke da saznanja o ovome mogu biti ključna za razumijevanje problematike rada, kao i za pravilnu primjenu instituta prava na dom. U cilju što sveobuhvatnijeg odgovora na samu temu, uz uvažavanje prethodno navedenog, struktura i koncept rada je tome morao biti prilagođen. Ovaj rad mogao je biti podijeljen na tri dijela što će se i vidjeti tijekom njegovog čitanja, ali to formalno nije učinjeno.

Ključne riječi: stečaj potrošača, zapljeniva imovina, pravo na dom.

UMJESTO UVODA

Notorna je činjenica da zapadni svijet i koncept tzv. »socijalne države« prolazi promjene (svakako vidjeti: Miličić, 1998.; Puljiz i sur., 2008.; Schidtz i Goodin, 1998.; Morgenson i Rosner, 2011.; Pestieau, 2006.;

Smokvina, Bodul i Vuković, 2013.). U polaznom pristupu sprečavanja socijalne krize i stagnacije tržišta, u godinama preokreta i novonastaloj situaciji, na teorijsko-ideološkoj, ali i empirijskoj razini izlaz je pronađen u recepciji novih pravnih instituta, kao što je potrošački stečaj, karakterističnih prvotno

* Dejan Bodul, Pravni fakultet u Rijeci, Sveučilište u Rijeci / Faculty of Law, University of Rijeka, Hahlić 6, 51 000 Rijeka, Hrvatska / Croatia, dejan.bodul@pravri.hr

Ovaj rad nastao je uz potporu Hrvatske zaklade za znanost u okviru projekta 6 558 Business and Personal Insolvency – the Ways to Overcome Excessive Indebtedness.

za američko, odnosno *common law* tržišno gospodarstvo (Huls, 1992.).¹ Pravna transplantacija u europskom pravnom krugu počivala je na različitim teorijskim osnovama, što je uvjetovalo, a možemo reći i objašnjavalo razlike koje postoje među sustavima (vidi: Bodul, Žiković Tomas i Tomas, 2014.). Ipak, jedna je sličnost, a to je da svi modeli poznaju institut tzv. zapljene i nezapljenive imovine. (McKenzie Skene, 2011.: 29, 35-36.). Naime, u kontekstu potrošačkog stečaja, sintagma »zapljena imovina« ili »stečajna masa« koristi se u kontekstu neizuzete imovine dužnika koja služi za namirenje tražbina privilegiranih i nepriviligiranih vjerovnika. S druge strane, pravo izuzimanja pruža dužnicima privilegiju da zadrže određenu imovinu, iako su njihovi vjerovnici ostali nenamireni. Imovina koju dužnik može zadržati naziva se izuzeta, nezapljeniva imovina i predstavlja egzistencijalni minimum dužnika. U poredbenim pravima pokazalo se da egzistencijalni minimum treba biti temeljni kriterij za određenje koja imovina može biti podložna za razmjerno namirenje vjerovnika, ali i posljedično, koja imovina može biti izuzeta. U svakom slučaju, dužniku mora biti omogućen egzistencijalni minimum, odnosno ne smije se dovesti u pitanje život, sloboda, dostojanstvo, osnove gospodarske i socijalne egzistencije i djelatnosti dužnika. Tako se prodaja dužnikove imovine radi namirenja vjerovnika u pravilu ne može provesti na stvarima i pravima nužnim za podmirivanje osnovnih životnih potreba dužnika i osoba koje je on po zakonu dužan uzdržavati ili za obavljanje samostalne djelatnosti koja je dužnikov glavni izvor sredstava za život. Pritom se položaj nekretnine za stanovanje, dakle prava na dom, u kontekstu postupka potrošačkog stečaja shvaća različito (Fox, 2002.: 580).

PRAVO NA DOM – TEORIJSKI PRAVCI I POREDBENA ISKUSTVA

S jedne strane krajnosti, liberalisti kao što su John Rawls polaze od ideje da blagostanje društva ovisi o blagostanju pojedinca koji je u najlošijem položaju (Rawls, 1999.). Drugim, riječima, zalažu se za državni intervencionizam. Spuštajući se na praktičnu i empirijsku razinu, svaka intervencija znači prisilno oduzimanje od jednih i besplatno davanje drugima. Je li to racionalno rješenje? Odgovor, naravno, nije isti za sve članove društva. Za stečajne dužnike jest jer smatraju da treba prisilom oduzeti dio prihoda vjerovnicima pod izgovorom da ga se da drugima kojima je potrebniji jer vjerovnici već imaju dovoljno. S druge strane, jedan od začetnika neoliberalizma Milton Friedman je još 1980-ih zagovarao tezu da poduzetništvo treba isključivo stvarati profit, a ne biti socijalno ili politički odgovorno (Friedman, 2004.: 349-351). Ipak, najzastupljeniji je stav koji ne zastupa interes samo jedne grupe, već interes cijelog društva, svih građana (Esping Andersen, Duncan, Hemerijck, Myles, 2002.). U konačnici, iz doktrinarne perspektive, mnoštvo autora s oprečnim stavovima u vezi s socijalnom državom, upozoravaju da je neophodno biti oprezan u kontekstu prepoznavanja senzibiliteta ostvarenih civilizacijskih tvorevina u pogledu prava na dom (Morantz, 2006.: 1, 8). Stoga ćemo za potrebe ovog rada dati kratak poredbenopravni pregled prava na dom u potrošačko stečajnim postupcima smatrajući to korisnom podlogom za kasnija razmatranja.

¹ Zbog opsega rada nismo obradili, ali svakako su bitna zanimljiva iskustva SAD-a u pogledu prava na dom (vidi: Braucher, 2010.).

Potrošački stečaj u Engleskoj i pravo na dom

Engleski je zakonodavac u svoje pozitivno pravo ugradio najveći broj modela potrošačkog stečaja (otpusta dugova), od kojih je svaki prilagođen posebnostima dužnikove financijske situacije. U tako kompleksnoj strukturi ključan je problem »preklapanja« sudskih i izvansudskih načina oslobađanja od odgovornosti za dug. Pokazala se problematičnom i kapacitiranošću savjetodavne infrastrukture koja bi potrošače trebala savjetovati o optimalnom, odnosno za njih najpovoljnijem načinu otpusta dugova. Navedeno postaje sve veći problem budući da englesko potrošačko stečajno zakonodavstvo ne zahtijeva, kao preduvjet ulaska u sudski postupak, pokušaj postizanja sporazuma o otplati duga u izvansudskoj fazi niti savjetovanje o načinu koji bi bio najpovoljniji za insolventnog potrošača (Ramsay, 2006.). Po preporukama Corkovog povjerenstva, u Engleskoj postoje dva sustava određivanja izuzete imovine (Insolvency Act, 1986., c. 45, čl. 283, st. 2). Ova pravila detaljno uređuju pitanje materije izuzete imovine. Prvo su stvari potrebne za obavljanje posla (Insolvency Act, 1986., c. 45, čl. 283, st. 2.a). U drugu kategoriju spadaju sredstva nužna za održavanje egzistencijalnog minimuma dužnika i njegove obitelji (Insolvency Act, 1986, c. 45, čl. 283, st. 2.b). Ovaj je sustav najdosljedniji jer se temelji na ideji da sve treba biti regulirano u jednom zakonu. Vezano uz izuzetu imovinu, može se postaviti pitanje položaja kućevlasnika te postoji li potreba prodaje kuće, odnosno stana radi namirenja vjerovnika. U Engle-

skoj Zakonom o poduzetništvu (Enterprise Act, 2002., c. 40), čl. 261. unesene su dvije nove odredbe u IA1986. One ograničavaju prava stečajnih upravitelja da raspolažu nekretninama. Naime, stečajni upravitelj ima tri godine za odluku, u skladu s čl. 283 A IA1986., što napraviti s nekretninom. S druge strane, u skladu s čl. 313 A IA 1986., ako je vrijednost ispod određene razine,² sud je ovlašten odbaciti prijedlog stečajnog upravitelja za prodajom nekretnine (Insolvency Act, 1986., c.45, čl. 313.). Ovo je u korist imovinski najugroženijih dužnika jer štiti dužnike i njihov dom, pod pretpostavkom da bi koristi za vjerovnike od postignute cijene bile neznatne.³

Njemačko zakonodavstvo

Posebne insolventijske odredbe pružaju potrošačima pravo na otpust dugova u tri etape (Insolvenzordnung, Bundesgesetzblatt 1994., I 2866, posljednja izmjena BGB1, 2010., I, 1885., čl. 304-314). Prva je određena u pokušaju potrošača da postigne izvansudski sporazum o ispunjenju obveza sa svojim vjerovnicima. Pokušaj, a ne postizanje izvansudskog sporazuma o reguliranju duga, preduvjet je pokretanja sudskog stečajnog postupka. Slijedi ponovni pokušaj postizanja sporazuma o reguliranju duga u okviru sudskog stečajnog postupka uz mogućnost nametanja rješenja od strane suda kroz tzv. pravila o zabrani opstrukcije. Ako u okviru druge etape postupka vjerovnici ne prihvate plan za reguliranje dugova dužnika, slijedi otvaranje postupka stečaja potrošača i likvidacija dužnikove zapljene imovine u okviru sudskog postupka za koji vrijede pojednostavljena pravila te,

² 1,000 GBP (nakon što se odbije dug hipoteke, prava trećih osoba kao i razumni troškovi prodaje). Detaljnije *Insolvency Proceedings (Monetary Limits) (Amendment) Order 2004 SI 2004/547*.

³ Treba naznačiti da su čl. 283 a i 313 a dodatak postojećim čl. 335 a-337 IA1986., koji do određenog stupnja štite pravo na dom dužnika i njegove obitelji.

ovisno o prijedlogu dužnika, oslobađanje od preostalih dugova tijekom razdoblja do sedam godina (tzv. razdoblje dobrog vladanja) (Braun, 2005.). U njemačkom insolventcijskom pravu zakonodavac upućuje na primjenu propisa o parničnom postupku, koja se odnose na izuzimanje (Insolvenzordnung, Bundesgesetzblatt 1994., I 2866, posljednja izmjena BGBI, 2010., I 1885., čl. 36). Rješenje je jednostavno i u krajnjoj liniji ovisi o kvaliteti Zakona o parničnom postupku (Zivilprozessordnung, BGBI. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781, die zulezt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. Oktober 2013.). Njemačko pravo izuzima od ovrhe osobne i kućanske stvari koje su potrebne za skroman životni standard kao i za profesionalnu djelatnost. (Zivilprozessordnung, BGBI. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781, die zulezt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. Oktober 2013., čl. 811, st.1. i 5.). Njemački zakonodavac ozbiljno shvaća izuzeće i riječ »skromno«, stavlajući gotovo sve od značajnije vrijednosti u ruke vjerovnika (Zivilprozessordnung, BGBI. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781, die zulezt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. Oktober 2013., čl. 811 a – 811 b). Najčešća situacija je da kućevlasnici, primjerice, kao u Njemačkoj, nemaju poseban tretman u potrošačko-insolventcijskim postupcima. Dakle, nekretnina se prodaje i njome se namiruju vjerovnici.

Francusko zakonodavstvo

Brojne reforme potrošačkog zakonodavstva u francuskom pravu, počevši od rigidnog, tzv. *Loi Nertza*, kreirale su takva pravila o potrošačkom stečaju koja dopuštaju određenim skupinama automatski otpust dugova, kako bi se izbjeglo nepotrebno gomilanje administrativnih troškova. Uvođenjem postupka, tzv. administriranja

dugom, francuski je zakonodavac u početku dopuštao samo smanjenje kamatne stope i produženje rokova otplate duga, dok sam otpust dugova nije bio dopušten. No, takvo uređenje nije dalo značajnijih rezultata, budući da su se dužnici nerijetko »vraćali« u postupak. Stoga se pokazala potreba za revidiranjem sustava administriranja dugom. Naime, francuski je zakonodavac 1999. ovlastio Komisiju za donošenje izvanrednih mjera kojima se plaćanje dugova odgađalo na rok od dvije godine. Ukoliko se u tom razdoblju financijsko stanje dužnika ne bi popravilo, dužnik je dobivao djelomičan otpust dugova. Maksimalno trajanje plana otplate duga ograničeno je izmjenama zakona iz 2003. na 10 godina. Osnovna je ideja francuskog uređenja da dužnik i vjerovnik, uz suradnju Komisije, postignu sporazum o reguliranju duga. Štoviše, francuski zakonodavac ide tako daleko da ovlašćuje sud, odnosno Komisiju da strankama »nametne« sporazum ukoliko ga one same ne postignu. Ako se utvrdi da dužnik ne raspolaze nikakvom zapljenivom imovinom, postupak se završava i dužniku se otpuštaju dugovi. Iako je, načelno, dopušteno ovaj postupak provesti neograničen broj puta, prijedlog za pokretanje postupka može se odbaciti polazeći od pretpostavke da višekratno »ponavljanje« ukazuje na izostanak pretpostavke dobre vjere kod potrošača (Kilborn, 2005.). U Francuskoj Zakonik o zaštiti potrošača (*Code de la consommation*, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010.) ne navodi detaljno listu imovine koja je izuzeta iz stečaja, već daje pravo dužniku na izuzimanje određene imovine, ali ne definirajući institut, niti poblizje određujući koja se sve imovina mora izuzeti. Navodi da su to pokretnine nužne za dužnikov opstanak te stvari nužne za obavljanje dužnikove profesionalne aktivnosti (*Code de la*

consommation, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010., čl. L. 331-7-1). Ova je definicija slična onoj u ovršnom postupku. Najveći problem predstavlja pristup potpunom otpustu dugova, budući da je nejasno određen, odnosno podložan je diskrecijskoj odluci Komisije i suda (*Code de la consommation*, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010., čl. 330-1). Naime, francuski sustav je određivao da potrošač smije zadržati »dio sredstava potrebnih za tekuće troškove« (*Code de la consommation*, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010., čl. L. 331-2). Ovo može biti problem jer zakonodavac dopušta odstupanje od pravila o izuzetnoj imovini, ali bez jasnih smjernica kako bi to odstupanje trebalo odrediti. Ipak, tek treba uslijediti harmonizacija, budući da Središnja banka ulaže velike napore na usklađivanje prakse Komisija diljem Francuske u svim departmentima. U svakom slučaju, diskrecija, kao model odlučivanja, ostaje ključan čimbenik u francuskom sustavu administriranja dugom. Francuska ima posebne odredbe o kućevlasnicima u potrošačkom stečaju. Činjenica da je osoba kućevlasnik ne vodi izravnoj prodaji. Komisiji ili sudu mora se dokazati da je prodaja nepotrebna. Ipak, ako dužnik proda nekretninu te se od kupovine ne namire svi hipotekarni dugovi, dužnik dobiva oslobođenje od preostalih dugova (*Code de la consommation*, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010., čl. L.331-7).

Slovensko zakonodavstvo

Pravilima slovenskog Zakona o financijskom poslovanju, postupcima povodom insolventnosti i prisilnom poravnanju dužnik, (*Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju*, Ur. l. RS, št. 13/14. - urad-

no prečišćeno besedilo) fizička osoba, koja ne može podmiriti svoje dugove, podnosi nadležnom općinskom sudu prijedlog za pokretanje postupka osobnog stečaja. Sud donosi rješenje o pokretanju postupka osobnog stečaja i imenuje stečajnog upravitelja koji je dužan pratiti što dužnik »radi« za vrijeme trajanja stečajnog postupka. Ukoliko su ispunjene pretpostavke za otvaranje postupka osobnog stečaja, plijeni se zapljeniva imovina dužnika (fizičke osobe), radi razmjernog namirenja vjerovnika. Iz činjenice da je dužnik fizička osoba, koja i nakon zaključenja postupka osobnog stečaja postoji i odgovara vjerovnicima za obveze utvrđene u stečaju, predviđena je drugačija zakonska regulativa odnosa dužnika i njegovih vjerovnika, nego što je to slučaj kod pravnih osoba. Naime, tijekom osobnog stečajnog postupka, na prijedlog dužnika, sud donosi rješenje o otvaranju postupka oslobođenja dužnika od preostalih dugova koji se nisu mogli naplatiti iz njegove imovine u stečajnoj masi. Sud posebnim rješenjem određuje razdoblje dobrog vladanja i posebne obveze dužnika u vezi s plaćanjem preostalih dugova (Ivanjko, 2007.). U Sloveniji je utvrđivanje stečajne mase, odnosno imovine koja ulazi u stečajnu masu obveza stečajnog upravitelja (*Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju*, Ur. l. RS, št. 13/14. - uradno prečišćeno besedilo, čl. 384). Stečajna masa obuhvaća cjelokupnu imovinu dužnika u vrijeme otvaranja stečajnog postupka te koju on stekne tijekom stečajnog postupka (čl. 224 i 225 ZFPPIPP). Da bi se ostvario cilj stečajnog postupka, najprije treba utvrditi koju imovinu ima stečajni dužnik fizička osoba, a koja imovina ulazi u stečajnu masu iz koje se namiruju vjerovnici. Naime, kada se otvara osobni stečaj nad imovinom fizičke osobe, njegovi su učinci drugačiji jer se ne odnose na onaj dio imovine na kojem se

protiv fizičke osobe ne bi mogla provesti ovrha. Naime, ZFPPIP predviđa da će se u stečajnom postupku shodno primijeniti odredbe Zakona o ovrsi i osiguranju (slov. *Zakon o izvršbi in zavarovanju*) o stvarima koje su izuzete od ovrhe ili na kojima je ona ograničena (*Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju*, Ur. l. RS, št. 13/14. – uradno prečišćeno besedilo, čl. 389. st. 2). Dakle, dužnik ima pravo dobiti sredstva iz stečajne mase, koja će njemu i osobama koje je po zakonu dužan uzdržavati omogućiti, s obzirom na njegove dotadašnje životne prilike, skroman način života. Tom prilikom koristi se Zakon o nadomještanju indeksa maloprodajnih cijena indeksom cijena životnih potrepština (*Zakon o nadomestitvi indeksa drobnoprodajnih cen z indeksom cen življenjskih potrebščin*, Ur. l. RS, št. 1/99.). U slovenskom pravu postupak osobnog stečaja vodi se radi naplate tražbine vjerovnika, pa se može reći da je smisao postupka prodaje nekretnine da se njome namiruju vjerovnici, odnosno druge osobe koje imaju neko stvarno pravo na nekretnini. Shodno tomu, kuća ili stan u kojoj živi dužnik također spada u stečajnu masu. Njenom prodajom dužnik prije svega gubi pravo posjeda nekretnine i dužan je napustiti kuću u roku od tri mjeseca od dana prodaje nekretnine (*Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju*, Ur. l. RS, št. 13/14. – uradno prečišćeno besedilo, čl. 395 st. 2). Odluka o napuštanju kuće ima snagu ovršne isprave (*Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju*, Ur. l. RS, št. 13/14. – uradno prečišćeno besedilo, čl. 395 st. 3). Nerijetko se tu javlja i socijalni trenutak, budući da dužnici moraju iseliti iz svojih kuća, stanova, a nemaju osiguran drugi smještaj te se tada uključuju mediji i organizacije za zaštitu ljudskih prava.

HRVATSKA RJEŠENJA U KONTEKSTU EUROPSKIH KRETANJA I NJIHOVA USKLAĐENOST S EUROPSKOM KONVENCIJOM O LJUDSKIM PRAVIMA

Ekonomski uvjeti, odnosno deregulacije kreditnih tržišta 1990-ih godina prošlog stoljeća, rezultirali su velikim porastom problema u vezi s dugovima potrošača i izlaz je pronađen u reformiranju stečajnog zakonodavstva. Međutim, iako je potreba za proširenjem pasivne stečajne sposobnosti na sve fizičke osobe sagledana odavno, a uzroci koji su na to ukazivali nisu došli naglo i neočekivano, cijeli se proces implementacije potrošačkog stečaja u pravni poredak u Republici Hrvatskoj s institucionalnog aspekta kretao sporo. Naime, bitna »novina« reforme stečajnog prava 1997. (NN, br. 44/96.) u odnosu na ranije uređenje stečajne materije, uvođenje je i instituta stečaja nad imovinom dužnika pojedinca (obrtnika i trgovca pojedinca). Ipak, odredbe pozitivnog prava koje se odnose na stečajni postupak nad imovinom dužnika pojedinca jedne su od rijetkih koje nisu doživjele bitne izmjene od donošenja Stečajnog zakona (SZ-a), tj. od 1996., pa do zadnjih novela i novog Stečajnog zakona. To možemo objasniti činjenicom da su stečajni postupci nad imovinom dužnika pojedinca bili rijetki te je većina odredbi u potpunosti ostala »neiskušana« u praksi. Dakle, primjena SZ-a u odnosu na dužnike pojedince još nije utvrdila odgovarajuće standarde za pojedine probleme, pa će se tek u budućnosti trebati iskristalizirati određena tumačenja. Ipak, stečajni postupak nad imovinom dužnika pojedinca kako je uređen u starom SZ-u predstavljao je prvi korak prema otvaranju mogućnosti provođenja stečajnog postupka nad imovinom svih fizičkih osoba, odnosno uvođenju potrošačkog stečaja.

Do 2015. zakonodavac je samo *Polaznim osnovama za uvođenje Instituta osobnog bankrota kao i Nacrtom prijedloga iskaza o procjeni učinaka propisa za pripremu nacrtu prijedloga Zakona o stečajju potrošača* napravio skroman iskorak u odnosu na rješenja koja se tiču stečajnog postupka nad imovinom svih fizičkih osoba. Posebnost navedenog instituta odražava se u svim njegovim pravilima, a ima svoj naročiti odraz i u normiranju vrsti i ovlaštenja tijela koja ga provode. Polazište za novi Zakon o stečajju potrošača (ZSP) (NN, br. 100/15.) bio je njemački *Insolvenzordnung* iz 1999., koji je i sam radikalno izmijenio njemačko stečajno zakonodavstvo implementacijom instituta osobnog stečaja (vidi detaljnije u: Paulus, 2001.). Kao i u Njemačkoj, postupak se provodi kroz tri etape. Prva je određena u pokušaju potrošača da postigne izvansudski sporazum o ispunjenju obveza sa svojim vjerovnicima. U drugoj fazi slijedi ponovni pokušaj postizanja sporazuma o reguliranju duga u okviru sudskog stečajnog postupka uz mogućnost nametanja rješenja od strane suda kroz tzv. pravila o zabrani opstrukcije. Ako u okviru druge etape postupka vjerovnici ne prihvate plan za reguliranje dugova dužnika, slijedi otvaranje postupka stečaja potrošača i likvidacija dužnikove zapljenive imovine u okviru sudskog postupka te, ovisno o prijedlogu dužnika, postupak oslobađanje od preostalih dugova tijekom razdoblja do pet godina (tzv. razdoblje provjere ponašanja).

Općenito o ograničenju odgovornosti u hrvatskom pozitivnom pravu

Potrošač stečajnim vjerovnicima odgovara za obveze osobno, neograničeno, onim predmetima koji nisu izuzeti iz stečajne mase. Drugim riječima, vjerovnici nemaju pravo naplate svoje tražbine iz vrijednosti tako zaštićene imovine. Oni mogu

naplatiti svoje tražbine samo iz tzv. neizuzete imovine dužnika. Dakle, ZSP u pogledu ograničenja odgovornosti samo upućuje na odgovarajuću primjenu Ovršnog zakona (NN, br. 11/12., 25/13. i 93/14.). Ovršno ograničenje odgovornosti potrošača u stečajnom je postupku uređeno pravilima o stečajnoj masi koja obuhvaća cjelokupnu imovinu potrošača koju je potrošač stekao do zaključenja stečajnoga postupka i imovinu koju će steći do isteka razdoblja provjere ponašanja, osim imovine na kojoj se ne može provesti ovrha u skladu sa zakonom kojim se uređuje ovršni postupak. Pri tomu postoje dvije kategorije: one koje su apsolutno izuzete i one na kojima je ovrha ograničena (čl. 60 ZSP-a u svezi s čl. 4., 91., 135., 172., 173. i 212. OZ-a). O navedenom ograničenju vodit će povjerenik računa već pri preuzimanju imovine koja ulazi u stečajnu masu, ali i njenom unovčenju te kroz vođenje posebnog transakcijskog računa. Naime, povjerenik je dužan voditi računa o dostojanstvu potrošača i o tomu da potrošaču mjesečno ostane dovoljno sredstava za primjerene životne potrebe/primjereni životni standard. U to ulaze i troškovi stanovanja (najamnina, komunalne naknade, električna energija, plin, grijanje, voda, odvodnja i drugi troškovi stanovanja u skladu s posebnim propisima) koje potrošač samostalno namiruje. U tom kontekstu, zabranjeno je unovčenje imovine ispod najniže prodajne cijene po kojoj se pojedini dio imovine može prodati prema pravilima ovršnog postupka pri unovčenju stečajne mase. Štoviše, sud može donijeti odluku da se neće unovčavati dijelovi imovine potrošača ako bi troškovi unovčenja bili veći od iznosa ostvarenog unovčenjem, u kojem slučaju će potrošaču odrediti rok u kojem mora na poseban račun povjerenika uplatiti iznos koji odgovara iznosu koji bi se ostvario unovčenjem. To je jedan od preduvjeta

oslobađanja od preostalih obveza (Zakon o stečaju potrošača, NN, 100/2015., čl. 63).

Je li koncept »prava na dom« u Zakonu u stečaju potrošača usklađen s Konvencijskim rješenjima

Pravo je u svim svojim vidovima zahvaćeno vrtlogom globalnih društvenih promjena pa se često nekontrolirano razvija i dobiva nepoželjne osobine i smjer. Stoga je namjera da se analizom instituta prava na dom u hrvatskom ZSP-u usporedi sa shvaćanjima Europskog suda, a koja su nastala kao rezultat dugogodišnje prakse te da se sagledavanjem njihovog međusobnog odnosa dođe do saznanja o pravno-logičkom mehanizmu odlučivanja ECHR-a u predmetima koji se tiču prava na dom.

Rješenja hrvatskog Zakon o stečaju potrošača i pravo na dom

U pogledu prava na dom ZSP-a nalaže da potrošač može po otvaranju sudskog postupka obrazloženim prijedlogom od suda zahtijevati da se do okončanja razdoblja provjere ponašanja ne prodaje nekretnina koja mu je potrebna za stanovanje pod pretpostavkom: **da u vlasništvu nema drugu nekretninu te da nema na raspolaganju drugi smještaj niti ga je u mogućnosti osigurati.** Povodom takovog zahtjeva sud je obvezan pozvati vjerovnike koji imaju različno pravo na nekretninu da se u roku od osam dana očituju o prijedlogu potrošača i izjasne daju li svoj pristanak. O prijedlogu potrošača odlučuje sud u roku od 15 dana od dana podnošenja prijedloga, odnosno isteka roka za očitovanje vjerovnika koji imaju različno pravo na nekretnini uzimajući u obzir da nekretnina mora biti razmjerna osnovnim stambenim potrebama potrošača. Dakle, sud ima diskrecijsko ovlaštenje odlučiti da se nekretnina ne pro-

daje do okončanja razdoblja provjere ponašanja nakon kojeg razdoblja će ocijeniti svrhovitost prodaje nekretnine, vodeći računa o opsegu namirenja svih vjerovnika koji će se namiriti iz prodajne cijene nekretnine. Protiv odluka o prodaji ili neprodaji vjerovnici i potrošač mogu podnijeti žalbu u roku od tri dana od obavljene dostave. U svakom slučaju, ako prodaju nekretnine sud ocijeni svrhovitom, *ex officio* će pokrenuti ovršni postupak radi naplate novčane tražbine te odrediti ovrhu na nekretnini potrošača (vidi detaljnije: Mihelečić u suradnji s Kontrec, 2015.). Samu prodaju nekretnine provodi FINA, čija je nadležnost određena čl. 132 OZ-a prema kojem se zahtjev za prodaju i ostala pismena u postupku prodaje nekretnina dostavljaju regionalnim centrima Agencije čija se mjesna nadležnost utvrđuje prema nadležnosti suda koji provodi ovrhu, dakle suda na čijem se području nekretnina nalazi. U navedenom ovršnom postupku sudjeluje povjerenik s ovlastima ovrhovoditelja, troškovi prodaje plaćaju se iz plaćene kupovine, a vjerovnici se namiruju prema pravilima o namirenju stečajnih vjerovnika (Zakon o stečaju potrošača, NN, 100/2015., čl. 64).

Na prijedlog povjerenika, razlučnog vjerovnika ili potrošača, sud može odlučiti da se imovina, dakle i nekretnina, na kojoj postoji različno pravo u određenom razdoblju unovči slobodnom pogodbom. Obveza je da se navedena radnja izvrši u određenom roku. Ipak, takva prodaja ima ograničenje pa se ne smije prodati ispod polovine procijenjene vrijednosti (Zakon o stečaju potrošača, NN, 100/2015., čl. 65).

Pojam doma u smislu čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: EKLJP)

Izraz »dom« je autonoman pojam u okviru značenja čl. 8, st. 1 Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

U francuskoj inačici teksta koristi se izraz *domincile* koji ima puno šire značenje od engleskog pojma *home*. Prema praksi Europskog suda za ljudska prava (engl. *European Court of Human Rights*, franc. *Cour Européenne des Droits de l'Homme*) (dalje: Europski sud), domom se smatra fizički definirani prostor gdje se razvija privatni i obiteljski život (Harris, O'Boyle, Warbrick, 2009.: 376.). U presudi *Oluić protiv Hrvatske* (Oluić protiv Hrvatske, presuda, 20. svibnja 2010., br. 61260/08.) Europski sud je uputio na vrlo široki opseg tog pojma:

»Čl. 8 štiti prvo pojedinca na poštovanje njegova privatnog i obiteljskog života, njegova doma i njegove korespondencije. Dom će obično biti mjesto, fizički definirani prostor, gdje se razvija privatni i obiteljski život. Pojedinaac ima pravo na poštovanje svoga doma, što znači ne samo pravo na konkretni fizički prostor, nego i na tiho uživanje toga prostora. Povrede prava na poštovanje doma nisu ograničene na konkretne fizičke povrede, kao što je neovlašteni ulazak u dom neke osobe, nego uključuju i one koje nisu konkretne ili fizičke, kao što su buka, imisije, mirisi ili drugi oblici miješanja. Ozbiljna povreda može dovesti do povrede prava neke osobe na poštovanje njezina doma ako je sprečava u uživanju udobnosti njezina doma...«

Stoga će ocjena o tome predstavlja li određeni prostor dom zaštićen čl. 8, st. 1, ovisiti o činjeničnim okolnostima, posebice o postojanju trajnih i dostatnih veza s tim prostorom. Primjerice, u presudi *Paulić protiv Republike Hrvatske* (*Paulić protiv Republike Hrvatske*, presuda, 22. listopada 2010., br. 3572/06.) Europski sud je iznio: »Dom je autonoman pojam koji ne ovisi o

klasifikaciji u okviru domaćeg prava. Tvo-re li određene prostorije dom, koji štiti čl. 8, st. 1, ovisit će o činjeničnim okolnostima, primjerice, o postojanju trajnih i dostatnih veza s određenim mjestom.⁴ Prema tome, hoće li imovina biti kvalificirana kao dom, činjenično je pitanje i ne ovisi o zakonitosti korištenja u okviru domaćeg prava.«

Kao i kod većine ostalih materijalnih konvencijskih prava, i kada je riječ o pravu na dom, Europski sud provodi tzv. test primjenjivosti kako bi utvrdio pripadaju li činjenice konkretnog slučaja u okvir ili doseg čl. 8. Kao što je razvidno iz presude *Paulić*, ovdje se traži postojanje dostatnih i trajnih veza s određenim prostorom ili imovinom, koje uvijek moraju biti konkretne i postoje-ne (Omejec, 2013.: 936).

Miješanje u pravo na dom

U odnosu na poštovanje doma čl. 8, st. 1 daje pravo na: pristup domu, korištenje doma i mirno uživanje. Međutim, prava zajamčena čl. 8 spadaju u kategoriju prava koja se mogu ograničiti. Sva ova prava koja se mogu ograničiti djeluju na isti način. Pravo je zajamčeno prvim stavkom članka. Ukoliko je došlo do miješanja u prava iz prvog stavka, to se miješanje može opravdati pozivanjem na drugi stavak. Ako se ispune kriteriji utvrđeni u drugom stavku, radit će se o zakonitom miješanju u pravo. Stoga će ograničenje ili miješanje u pravo biti legitimno.

Teret dokazivanja da je došlo do miješanja u nečija prava je na osobi koja tvrdi da je došlo do povrede čl. 8. Teret se nakon toga prebacuje i oni koji su se umiješali u pravo moraju opravdati miješanje (*Inte-rights*, 2007.: 13-14).

⁴ Vidi: *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 24. studenog 1986., br. 9063/80, *Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 25. rujna 1996., 20348/92, *Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odluka, 8. veljače 1978., br. 7456/76, *Prkopovich protiv Rusije*, presuda, 18. studenog 2004., br. 58255/00 i *McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 13. svibnja 2008., br. 19009/04.

Europski sud jasno je stavio do znanja da uvijek primjenjuje sličnu metodologiju pri ispitivanju je li došlo do miješanja u prava zaštićena čl. 8. Riječ je o sudskoj tehnici ispitivanja »korak po korak«. Uz uvažavanje širokog područja slobodne procjene u primjeni čl. 8, st. 1, glavni dio tog ispitivanja uvijek će obuhvatiti pitanje opravdanosti osporenog miješanja u zaštićeno pravo u središtu kojega je provedba testa »nužnosti u demokratskom društvu«. »Nužnost« pak implicira »prijeku društvenu potrebu«, a cjelovito sagledavanje tog testa zahtijeva njegovo čitanje u svjetlu općih obilježja načela razmjernosti i nužnosti (Omejec, 2013.: 950).

Faze utvrđivanja je li došlo do povrede čl. 8 su sljedeće:

1. Je li prostor o kojemu je riječ dom u smislu čl. 8?

Na podnositelju zahtjeva je da navede pravo o kojem se radi.

2. Je li došlo do miješanja državnih ili javnih vlasti u ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova doma?

Na podnositelju zahtjeva je da dokaže da je bilo miješanja.

3. Je li miješanje bilo opravdano?

Da bi mogao odrediti je li miješanje bilo opravdano prema st. 2, čl. 8, Europski sud mora redom ispitati je li ono bilo u skladu sa zakonom, je li imalo cilj koji je bio legitiman prema tom stavku i je li bilo nužno u demokratskom društvu radi naprijed navedenog cilja.⁵

a) Je li miješanje bilo u skladu sa zakonom?

Teret dokazivanja zakonitosti miješanja je na državi.

b) Postoji li legitiman cilj?

Čl. 8, st. 2. dopušta miješanje na temelju jedne ili više sljedećih osnova: nacionalna sigurnost, javna sigurnost ili ekonomska

dobrobit zemlje, radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovo su legitimi ciljevi za koje članak prihvaća da mogu biti opravdanje za miješanje. Država mora identificirati opravdanje za miješanje.

c) Je li miješanje nužno u demokratskom društvu?

Temeljeno na objektivnim razmatranjima, postoji li hitna društvena potreba za ograničavanje prava i slijedi li ta hitna društvena potreba legitiman cilj? U bitnom ono što ovaj kriterij zahtjeva je da postoji jako dobar razlog za miješanje u pravo. Taj jako dobar razlog mora biti u skladu s demokratskim vrijednostima. Dokazivanje ovog kriterija je na državi.

4. Je li stvarno nametnuto ograničenje bilo razmjerno? (vidi detaljnije: Omejec, 2013.: 950-951).

Je li prostor o kojemu je riječ dom u smislu čl. 8?

Europski sud u okviru tog pitanja ispituje odnosi li se sporna radnja ili akt tužene države kojoj podnositelj zahtjeva prigovara na konvencijsko pravo, tj. pravo koje Europska konvencija štiti. Riječ je o prethodnom ispitivanju suglasnosti zahtjeva podnositelja sa člankom Europske konvencije na koji se poziva *ratione materiae* (Omejec, 2013.: 1255.). Za potrebe ovoga rada, gore je objašnjen pojam doma u sudskoj praksi Europskog suda prema članku 8.

Je li došlo do miješanja državnih ili javnih vlasti u ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova doma?

Čl. 8, st. 2 počinje navodeći »javna vlast se neće miješati u ostvarivanje toga prava ... osim ...«. Europski sud svoja

⁵ Vidi, primjerice, *Blečić protiv Hrvatske*, presuda, 29. srpnja 2004., br. 59532/00.

razmatranja u vezi sa čl. 8 uvijek počinje utvrđivanjem je li stvarno postojalo miješanje javne vlasti u bilo koje pravo sadržano u čl. 8, st. 1. U većini slučajeva odgovor na to pitanje bit će potpuno očigledan (Interights, 2007.: 16). Tužena država najčešće niti ne pokušava osporiti navode o miješanju, primjerice, kada je osoba spriječena nastaniti se u svom domu, onemogućavanje pristupa nekoj osobi njezinom domu (*Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 24. studenog 1986., br. 9063/80.), pristupa drugom domu za koji je ta osoba jako emocionalno vezana (*Demades protiv Turske*, presuda, 31. srpnja 2003., br. 16219/90.) ili uništenje doma neke osobe (*Akdivar protiv Turske*, presuda, 16. rujna 1996., br. 21893/93.).

Zbog svoje usmjerenosti prema osobnoj autonomiji pojedinca, prava iz čl. 8, više od svih ostalih, povezana su sa složenim pitanjima prosudbe osobne i društvene moralnosti. Nema suvremene države koja ne bi prihvatila postavke o apsolutnoj zabrani mučenja, čak ako u praksi i propušta poštovati tu zabranu. Međutim, kada je riječ o pravima zajamčenim čl. 8 Europske konvencije, takve jednoglasnosti nema. Države pokušavaju, svaka na svoj način i u svom kulturološkom, svjetonazorskom, etičkom, vjerskom, socijalnom i drugom okruženju, nametnuti ograničenja o tome kako ljudi žive, gdje žive, kako uređuju svoje živote i na koji se način odnose prema drugim članovima obitelji. Stoga presude vezane uz čl. 8, tj. osobnu autonomiju čovjeka, ne počivaju na formaliziranim standardima. One su uvijek kontekstualizirane. Često se tiču društveno prijepornih pitanja koja izazivaju kontroverzije pa ih mnogi doživljavaju kao podriivanje društvene kohezije. Za ta se prava često ističe da su stvar izbora pa se njihovo prihvaćanje i na nacionalnoj i na europskoj razini u pravilu nastoji podrediti pretpostavljenoj volji većine (Omejec, 2013.: 931).

Izvor pozitivnih obveza država stranaka prema čl. 8 izvire iz normativnog izričaja prava na poštovanje. Međutim, taj pojam nije precizno određen. Tako je Europski sud utvrdio da se u svakom konkretnom predmetu mora voditi računa o različitosti prakse u državama strankama, zbog čega se zahtjev za poštovanje (doma, privatnog života itd.) razlikuje od slučaja do slučaja (Omejec, 2013.: 931). Primarna obveza države i javnih vlasti prema čl. 8 je suzdržavanje od miješanja u pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja pojedinca. Europski sud protumačio je pravo na poštovanje kao nalaganje državi da poduzima pozitivne korake radi osiguranja zaštite uživanja prava prema čl. 8, st. 1. U predmetu *Marckx protiv Belgije* (*Marckx protiv Belgije*, presuda 13. lipnja 1979., br. 6833/74.) Europski sud je istaknuo da: »... je osnovna svrha članka zaštita pojedinca protiv arbitrarnog miješanja javnih vlasti. Međutim, on ne samo da primorava državu da se suzdrži od takvog miješanja, već osim te primarne negativne obveze, mogu postojati pozitivne obveze svojstvene učinkovitom poštovanju obiteljskog života.« (Interights, 2007.: 10)

Pozitivne obveze država stranaka ne smiju se tumačiti na način koji nameće nemoguć ili nerazmjern teret nacionalnim vlastima. One se ne smiju koristiti ni kao mehanizam za ograničavanje prava drugih. Unutar tih granica, pozitivne obveze s materijalnog aspekta čl. 8 u prvom redu zahtijevaju uspostavljanje zakonskog okvira koji pruža djelotvornu zaštitu prava zaštićenih čl. 8. Nacionalno zakonodavstvo mora osigurati da svako miješanje u ta prava bude odgovarajuće regulirano. Država pri tom ima na izboru različita sredstva, ali zakon koji ne zadovolji taj zahtjev dovodi do povrede čl. 8, st. 1, a da uopće ne postoji potreba ispitivati ga na temelju čl. 8, st. 2 (*Marckx protiv Belgije*, presuda 13.

lipnja 1979., br. 6833/74.). S druge strane, u određenim okolnostima pozitivna obveza može nalagati aktivno poduzimanje mjera radi sprečavanja povreda prava zaštićenih čl. 8 pa i onda kada to podrazumijeva reguliranje odnosa među privatnim osobama. U predmetu *Oluić protiv Hrvatske (Oluić protiv Hrvatske)*, presuda 20. svibnja 2010., br. 61260/08.) Europski sud je utvrdio: »Iako je u biti cilj čl. 8 zaštita pojedinca od arbitrnog miješanja javnih vlasti, on može uključivati i (obvezu) vlasti da poduzmu mjere kojima je cilj osigurati poštovanje privatnog života čak i u sferi odnosa među pojedincima.⁶ Neovisno o tome analizira li se predmet u smislu pozitivne obveze države da poduzme razumne i odgovarajuće mjere radi osiguranja prava podnositelja zahtjeva na temelju st. 1, čl. 8 ili u smislu miješanja javne vlasti koje treba biti opravdano u skladu sa stavkom 2, primjenjiva načela su dosta slična. U oba se konteksta treba uzeti u obzir pravedna ravnoteža koju treba postići između interesa pojedinca i zajednice u cjelini koji se međusobno sukobljavaju. Nadalje, čak i za pozitivne obveze koje proizlaze iz prvog stavka čl. 8, u postizanju tražene ravnoteže ciljevi navedeni u drugom stavku mogu biti od određene važnosti...« (Omejec, 2013.: 945).

Uz pozitivne obveze čl. 8 donosi i negativne obveze država stranaka. Tako je u presudi *Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva)*, presuda 28. svibnja 1985., br. 9214/80 9473/81 9474/81) Europski sud podsjetio da je »bitan cilj čl. 8 ... zaštititi pojedinca protiv arbitrnog miješanja javnih vlasti.« Riječ je o temeljnom negativnom aspektu čl. 8, tj. o obvezi država stranaka da se suzdrže od bilo kakvih miješanja, upletanja, zadiranja ili nasrtaja

u zaštićena prava pojedinaca koja bi bila suprotna čl. 8, st. 2 (Omejec, 2013.: 944).

Kako je to prethodno navedeno, čl. 8 je ključan za funkcioniranje demokratskog društva, ali u ta prava može se i zakonito miješati. Stoga, Europski sud, kada odlučuje o miješanju u prava iz čl. 8, najčešće primjenjuje doktrinu slobodne procjene. Ovaj pojam prvi je put uveden u predmetu *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva)*, presuda 7. prosinca 1976. br. 5493/72). On omogućava državama određeno područje slobode kada odlučuju o tome je li neko ograničenje nužno, imajući na umu okolnosti koje postoje u pojedinoj državi, pitanje o kojem je riječ kao i njegovu pozadinu. Ipak, Europski sud zadržava pravo utvrditi je li država u bilo kojem slučaju prekoračila svoje diskrecijske ovlasti (Interights, 2007.: 10).

Je li miješanje bilo opravdano?

Zakonitost

Prva obveza koju nameću standardi ljudskih prava je zahtjev da svako miješanje u ljudska prava mora imati jasnu zakonsku osnovu. To znači da tužena država može opravdati svoj postupak miješanja u zaštićeno pravo iz čl. 8 samo ako je ono utemeljeno na zakonu ili nekom drugom propisu koji takvo miješanje opravdava (*Gropper Radio AG protiv Švicarske*, presuda 28. ožujka 1990., br. 10890/84).

Europski sud pojam zakon autonomno tumači. Tako da i sve ovlasti osoba ovlaštenih za provođenje zakona moraju imati svoj temelj u zakonu. Sekundarno i delegirano zakonodavstvo također se uzima u obzir dok ima osnovu u primarnom zakonodavstvu (*Barthold protiv Njemačke*, presuda 25. ožujka 1985., br. 8734/79).

⁶ Vidi, *Stubbings i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 22. listopada 1996., br. 22083/93, 22095/93 i *Surugiu protiv Rumunjske*, presuda, 20. travnja 2004., br. 48995/99.

Pojam zakon obuhvaća i pisano i nepisano pravo (*Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda 26. travnja 1979., br. 6538/74) kao i sudsku praksu. Također, pojam zakon obuhvaća i pravo Europske unije⁷ i međunarodno pravo (*Svlienko protiv Latvije*, presuda 9. listopada 2003., br. 48321/99) ako zadovoljava kriterije ostavljene sudskom praksom Europskog suda koji ga ovisno o konkretnom predmetu podvode pod taj pojam.

U predmetu *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (*Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda 26. travnja 1979., br. 6538/74) Europski sud iznio je dva kriterija prema kojima se određeni propis smatra zakonom:

»Prvo, zakon mora biti dostupan: adresati moraju znati u kojim okolnostima se zakon primjenjuje. Drugo, zakon mora biti dovoljno precizan kako bi se adresati mogli ponašati u skladu s njim.« (Harris, O'Boyle, Warbrick, 2009.: 344-345)

Stoga, za miješanje mora postojati zakonska osnova u nacionalnom zakonodavstvu, a zakon mora biti dostupan i dovoljno precizan. Namjera ovog zahtjeva je izbjegavanje opasnosti od arbitrarnosti države.

Kao rezultat širokog područja primjene čl. 8 i činjenice da se on dotiče mnogih kontroverznih pitanja, ključno je da je potencijalno miješanje u njega dozvoljeno i da ima jasnu zakonsku osnovu. Zbog toga što je čl. 8 primjenjiv na jako puno aspekata svakodnevnog života, zakon mora učinkovito regulirati aktivnosti javnih tijela koja se mogu u njih miješati. Nepostupanje u tom smislu, od nadzora do usvojenja, dovodi do toga da Europski sud utvrđuje povredu čl. 8 na temelju toga što miješanje nije bilo u skladu sa zakonom čime bi zadovoljilo kriterij zakonitosti.

Kao opći princip regulative o ljudskim pravima, zahtjev za zakonitošću znači vladavinu prava. Regulativa o ljudskim pravima i vladavina prava su stoga neodvojivi koncepti. Kada se promatra primjena čl. 8, ona se ne može promatrati samo u kontekstu zaštite temeljnih ljudskih prava, već se mora promatrati i u smislu toga kako se zaštita ljudskih prava uklapa u shemu vladavine prava. Stoga, široke diskrecijske ovlasti onih koji odlučuju su proturječne vladavini prava. To znači da se onima koji donose odluke ne smije omogućiti neograničena moć, već da se odluke moraju donositi prema postojećim zakonima. Ti zakoni moraju biti poduprijeti standardima ljudskih prava. Mogućnost promjene postojećih zakona ne smije biti suviše lagana. Stabilni zakoni također su aspekt vladavine prava (Interights, 2007.: 17-18).

Legitimni cilj

Ovaj kriterij nalaže mogućnost opravdavanja miješanja pozivanjem na prihvatljive osnove ili legitimne ciljeve i svrhe za ograničavanje prava sadržane u samom čl. 8. Tužena država mora postaviti osnove miješanja u skladu sa zaštitom prava pojedinaca. Međutim, osnove na kojima se opravdava miješanje države u prava pojedinaca su široko postavljene. Tako legitimni ciljevi za ograničavanje uključuju nacionalnu sigurnost, javni red i sigurnost, zaštitu prava i sloboda drugih, sprečavanje nereda ili kriminala, zaštitu zdravlja i morala i ekonomsku dobrobit zemlje. Ukoliko se ne može identificirati takav legitiman cilj za ograničavanje prava, pokušaj ograničavanja bit će nezakonit. Stoga, ako se ograničenje ne može opravdati pozivanjem na jednu ili više, od pet, navedenih osnova

⁷ Vidi: *Bosphorus Airways protiv Irske*, presuda 30. lipnja 2005., br. 45036/98, *Ignaccolo Zenide protiv Rumunjske*, presuda 25. siječnja 2000., br. 31679/96, *Iglesias Gil i AUI protiv Španjolske*, presuda 29. travnja 2003., br. 56673/00 i *Bianchi protiv Švicarske*, presuda 22. lipnja 2006., br. 7548/04.

sadržanih u čl. 8, st. 2, ne može se smatrati da se njime teži legitimnom cilju i smatrat će se povredom čl. 8. Sve što je potrebno u ovoj fazi je da se ispitaju činjenice kako bi se utvrdilo je li miješanje težilo legitimnom cilju. Dosadašnja praksa Europskog suda⁸ pokazuje da on najčešće prihvaća da je način na koji je država djelovala bio usmjeren ka legitimnom cilju, i to iz razloga što su osnove za legitimno miješanje jako široke. Jednom, kada je utvrđeno da miješanje zaista slijedi legitimni cilj, uspostavlja se ravnoteža između konkurentskih interesa (Interights, 2007.: 23).

Nužno u demokratskom društvu

Europski sud utvrdio je kako nije dovoljno da se država pozove na neke razloge kako bi se umiješala u prava pojedinaca i ostvarila odgovarajući cilj. Ona mora dokazati da je takvo miješanje bilo nužno u demokratskom društvu. U predmetu *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda 7. prosinca 1972., br. 5493/72)* Europski sud objasnio je pojam nužnosti na sljedeći način: »Europski sud primjećuje (...) da izraz nužno (...) nije sinonim za neophodno niti prihvatljivo, obično, korisno, razumno ili poželjno.« Ono označava prijeku društvenu potrebu za ograničavanjem prava i da takva potreba mora biti u skladu sa zahtjevima demokratskog društva. U predmetu *Olsson protiv Švedske (Olsson protiv Švedske, presuda 24. ožujka 1988., br. 10465/83)* Europski je sud dodao da takva prijeku društvena potreba mora biti razmjerna legitimnom cilju koji se nastoji ostvariti (Harris, O'Boyle, Warbrick, 2009.: 349).

⁸ Vidi, primjerice: *Moscow Branch of the Salvation Army protiv Rusije*, presuda 5. listopada 2006., br. 72881/01, *Barfod protiv Danske*, presuda 22. veljače 1989., br. 11508/85 i *Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda 26. studenog 1996., br. 13585/88.

⁹ Vidi: *Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda 21. veljače 1975., br. 4451/70 i *Hatton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda 8. srpnja 2003.

Razmjernost

Razmjernost nalaže postojanje razumnog odnosa između upotrijebljenih mjera i ciljeva kojima se teži. U biti, razmjernost zahtijeva utvrđivanje je li mjera koja je usmjerena na promicanje legitimne javne politike, a miješa se u prava iz čl. 8: (1) nedopustivo široka u svojoj primjeni ili (2) je nametnula prevelik ili nerazuman teret na određene pojedince.

Čimbenici koje treba uzeti u obzir prilikom odlučivanja o tome je li aktivnost nerazmjerna su: (1) jesu li izneseni relevantni i dostatni razlozi koji to potkrjepljuju, (2) je li postojala manje restriktivna mjera, (3) je li postojala izvjesna mjera pravičnosti postupka tijekom donošenja odluka, (4) postoje li mjere zaštite od zlorabice i (5) uništava li ograničenje samu srž prava. Stoga, odluka donesena uz uvažavanje principa razmjernosti trebala bi što je manje moguće narušiti pravo o kojemu se radi. Također, treba biti pažljivo formulirana kako bi ispunila ciljeve o kojima se radi i ne bi trebala biti arbitrarna, nepoštena ili se temeljiti na iracionalnim okolnostima.⁹

Sama činjenica da je mjera dostatna da bi postigla namjeravani cilj, primjerice, zaštitu javnog reda, nije nužno dovoljna da bi se zadovoljio kriterij razmjernosti. U kontekstu čl. 8, razmjernost zahtijeva da je način na koji se u pravo miješa uistinu nužan kako bi se zaštitila nacionalna sigurnost i javni red te da prihvaćeni pristup predstavlja manje restriktivnu metodu među onima koje nisu mogle postići željeni učinak. Razmjernost uvijek zahtijeva postojanje ravnoteže između tereta koji je stavljen na pojedinca čija prava se ograničavaju i interesa opće javnosti u ostvarivanju cilja koji se štiti (Interights, 2007.: 25-26).

UMJESTO ZAKLJUČKA

Zlatno doba (razdoblje poslije Drugoga svjetskog rata) europskih socijalnih država, u kojima su nacionalne političke ekonomije stabilno vladale, okončalo se po shvaćanju teorije, prije tridesetak godina, što je otežalo funkcioniranje socijalne države, stvarajući pritom argumente za preispitivanje postojećeg sustava socijalne sigurnosti. Iako teorija navodi kako se prije može govoriti o prekinutoj liniji rasta, a ne o nazadovanju socijalne države, činjenica je da se koncept socijalne države na idejno-teorijskoj osnovi morao promijeniti. Tomu je svako pridonijela inflacija, naftna kriza i stalno smanjivanje stope ekonomskog rasta. U okviru potrebite revizije socijalnih programa uvode se redukcije u subvenciji stanarina, slabi, pa i nestaje, stambena politika, a kao jedan od novijih modela socijalnih programa, implementira se novi institut – stečaj nad imovinom svih fizičkih osoba. Za njim se relativno kasno uvidjela potreba, osobito ako se uzme u obzir činjenica da je potrošački stečaj u europskom pravnom krugu prvotno uveden u Danskoj (dans. *Gældssaneringslov*), 9. svibnja 1984. (stupio na snagu 1. srpnja 1984.), kada je Stečajnom zakonu (dans. *Konkurlov*) dodan 4. dio. Iako je potreba za izmjenom stečajnih propisa i njihovom prilagođavanju novim uvjetima u našem ekonomsko-socijalnom ambijentu sagledana odavno, a uzroci koji su to zahtijevali nisu došli neočekivano, cijeli je proces s institucionalnog aspekta tekao dosta sporo, tako da je u Hrvatskoj ZSP stupio na snagu tek početkom 2016. kao *post festum* socijalna mjera za saniranje sve raširenijeg fenomena potrošačke insolventnosti. S jedne strane, kada u navedenom kontekstu govorimo o pravu na dom, rješenja Zakona o stečaju potrošača daju znatna diskrecijska ovlaštenja sudovima kada se radi o prodaji jedine

nekretnine potrošača, omogućujući im da legitimno kroz svoje odluke formuliraju socijalnu politiku. Kroz takav sustav sudovi više ne trebaju isključivo presuđivati »pravne« sporove, već mogu biti sukreatori socijalne politike, čime imaju mogućnost obuhvatiti mnogo više subjekata nego je to slučaj u rješavanju pojedinačnog predmeta. S druge strane, prihvaćajući činjenicu da se preko Europskog suda, i njegove uloge i koncepcije prava na dom afirmira načelo precedentalnog prava i time sudske prakse kao formalnog izvora prava, za diskusiju ostaje pitanje – je li naša sudska praksa osposobljena da se po hitnom postupku transformira od prakse »pozitivizma« u praksu »kreativizma i sudskog aktivizma«? Štoviše, spuštajući se na praktičnu i empirijsku razinu, svjedoci smo kako dosadašnja iskustva hrvatskih sudova ukazuju kako je pitanje prava na dom veoma osjetljiva tema iz niza razloga, prije svega iz socijalnih razloga jer se dužniku može prodati kuća ili stan u kojem stanuje čime se potencijalno stvaraju socijalni slučajevi. Ipak, ono što je zamjetno iz poredbeno-pravne analize, jest da ideja o nacionalnom partikularizmu instituta prava na dom u kontekstu potrošačko stečajne procedure ustupa mjesto ideji harmonizacije, iako su još uvijek prisutne brojne dileme i otvorena pitanja. Uzimajući u obzir relevantnu praksu Europskog suda i koncept prava na dom utvrđen njegovim standardima, vidimo da on polako predstavlja okosnicu svakog europskog zakonodavnog uređenja. Ukoliko ove praktične odrednice razmatramo s teorijskog aspekta, vidimo kako je pitanje prava na dom samo dio jednog šireg fenomena transformacije socijalne države. Na kraju ćemo biti slobodni i otvoriti pitanje, bez davanja konačnih ili određenijih odgovora – je li adekvatna stambena politika i politika stambenog kreditiranja, kao makroekonomska mjera, mogla *ante festum* riješiti problem učestalih

povreda prava na dom? Vidimo kako je europski zakonodavac Direktivom 2014/17/EU Europskog parlamenta i vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010 (Sl. L 60, 28. 2. 2014., str. 34.-85.) pokušao, relativno kasno, regulirati navedeno područje, a što je naš zakonodavac pokušao implementirati kroz planirano donošenje novog propisa, najavljenog Zakona o potrošačkim stambenim kreditima.¹⁰ Iz samog naziva Direktive vidimo kako se ona tiče stambenih nekretnina (eng. *residential immovable property*), međutim, Direktiva ne sadrži pojmovno određenje stambene nekretnine tako da bi se određivalo što su, odnosno koje bi nekretnine bile obuhvaćene pojmom stambene nekretnine. Poopćeno, stambenim nekretninama smatraju se nekretnine u kojima potrošač stanuje, odnosno namjerava stanovati (Mihelčić, 2015.: 3-6). Najopćenitije je moguće istaknuti kako se radi o normativnom okviru zaštite potrošača *ante festum* što je regulirano nizom propisa (Zakonom o zaštiti potrošača, NN, 141/14., 110/15.; Zakonom o potrošačkom kreditiranju, NN, 75/09., 112/12., 143/13., 147/13., 9/15., 102/15. i 52/16., uz koji za niz pitanja treba konzultirati Zakon o kreditnim institucijama, NN, 159/13., 19/15. i 102/15. te Zakon o

obveznim odnosima, NN, 35/05., 41/08., 125/11. i 78/15. Kako će se morati ulaziti i u stvarnopravna osiguranja, trebat će navedenu problematiku promatrati i s obzirom na odgovarajuća pravila Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 129/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12. i 152/14.), Zakona o zemljišnim knjigama, (NN, 91/96., 68/98., 137/99., 114/01., 100/04., 107/07., 152/08., 126/10., 55/13. i 60/13.), odnosno radi li se o prisilnom namirenju tražbina trebat će konzultirati i pravila iz Ovršnog zakona (NN, 112/12., 25/13., 93/14. i 55/16.). Dakle, uslijed složenosti subordinacije općih, posebnih i posebnijih pravila iz korpusa zaštite potrošača vidimo kako je neophodno biti oprezan (Mihelčić, 2015.: 3-6).¹¹ Ipak, navedena tema je suviše kompleksna, vremenski i prostorno, političko-ekonomski i institucionalno senzibilna, tako da bi analiza zahtijevala znano širi prostor, ali i interdisciplinarni pristup.¹²

¹⁰ V.: Mišćenić, E. (2014). *Mortgage Credit Directive (MCD): Are consumers finally getting the protection they deserve?* In: Slakoper, Z. (ed.), *Libar amicorum in honorem Vilim Gorenc* (str. 220. et seq.). Rijeka: Pravni fakultet.

¹¹ Isto vidi: Mihelčić, G., Mišćenić, E. *Credere i kredit: dva srodna ili suprotstavljena pojma?* (2016). *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 37(1), 317-365.

¹² Svakako će trebati pogledati Zbornik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) koji je u fazi pripreme. Predmet Zbornika bit će problematika »prava na dom« s obzirom na izganja koja su održana 28. siječnja 2016. u velikoj dvorani palače Akademije (Dika, M., Pravo na dom i ovrha, Maganić, A., Praksa Europskog suda za ljudska prava i pravo na dom, Mihelčić, G., Odabrani instrumenti zaštite dužnika stvarnopravno osiguranih tražbina u postupcima prisilnih namirenja, Bežovan, G., Stambena politika i pravo na dom, Kontrec, D., Pravo na dom u praksi redovnih sudova, Marković, S., Stajališta Ustavnog suda RH o ustavnim i konvencijskim jamstvima zaštite prava na dom, Šimović, I., Obiteljski dom, novi Obiteljski zakon i Preporuka Vijeća Europe o pravu bračnih drugova na korištenje obiteljskog doma). Dostupno na mrežnim stranicama Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: http://info.hazu.hr/upload/File/aba/U-HAZU-OS-Pravo-na-dom_28.01.poziv.pdf.

LITERATURA

- Bodul, D., Žiković Tomas, I., & Tomas, N. (2014). Pitanja pravnog transplantiranja stečajnog zakonodavstva – kolizija pravne tradicije i ekonomskih čimbenika. *Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 35(2), 555-595. <http://hrcak.srce.hr/131262>
- Braucher, J. (2010). Humpty Dumpty and the foreclosure crisis: Lessons from the lackluster first year of the Home Affordable Modification Program (HAMP). *Arizona Law Review*, 52, 727-788. Available at <http://arizonalawreview.org/pdf/52-3/52arizrev727.pdf>
- Braun, S. (2005). German Insolvency Act: Special provisions of consumer insolvency proceedings and the discharge of residual debts. *German Law Journal*, 7(1), 59-70.
- Esping Andersen, G., Duncan, G., Hemerijck, A., & Myles, J. (2002). *Why we need a new welfare state*. Oxford: Oxford University Press.
- Fox, L. (2002). The meaning of home: A chimerical concept or legal challenge. *Journal of Law & Society*, 29(4), 580-610. <https://doi.org/10.1111/1467-6478.00234>
- Friedman, M. (2004). Reflections on a monetary history. *The Cato Journal*, 23(3), 349-351.
- Harris, D. J., O'Boyle, M., & Warbrick, C. (2009). *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Huls, N. (1992). American influences on European Consumer Bankruptcy Law. *Journal of Consumer Policy*, 15(1), 125-142. <https://doi.org/10.1007/BF01352132>
- International Centre for the Legal Protection of Human Rights. (2007). *Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja*. Priručnik za izobrazbu odvjetnika/ica. London: INTERIGHTS.
- Ivanjko, Š. (2007). Insolvenčno pravo in osebni stečaj (De lege ferenda). *Podjetje in delo: Revija za gospodarsko, delovno in socialno pravo*, 33(6-7).
- Kilborn, J. J. (2005). La responsabilisation de l'économie: What the United States can learn from the new french law on consumer overindebtedness. *Michigan Journal of International Law*, 26(1), 619-673.
- McKenzie Skene, D. (2011). The composition of the debtor's estate on insolvency: A comparative study of exemptions. *International Insolvency Review*, 20(1), 29-55. <https://doi.org/10.1002/iir.190>
- Mihelčić, G. (2015). Prislino namirenje tražbine u svjetlu Direktive o hipotekarnim kreditima. *Javni bilježnik*, 19(42), 3-6.
- Mihelčić, G., & Kontrec, D. (2015). *Komentar Ovršnog zakona s opsežnom sudskom praksom i abecednim kazalom pojmova*. Zagreb: Organizator.
- Mihelčić, G., & Mišćenić, E. (2016). Credere i kredit: dva srodna ili suprotstavljena pojma?. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 37(1), 317-365. <http://hrcak.srce.hr/160659>
- Miličić, V. (1998). Socijalna država - država blagostanja. *Revija za socijalnu politiku*, 5(4), 261-267. <https://doi.org/10.3935/rsp.v5i4.328>
- Morantz, A. D. (2006). There's no place like home: Homestead exemption and judicial constructions of family in nineteenth-century America. *Law and History Review*, 24(2), 245-295. <https://doi.org/10.1017/s0738248000003333>
- Morgenson, G., & Rosner, J. (2011). *Reckless endangerment: How outsized ambition, greed, and corruption led to economic armageddon*. New York: Times Books, Henry Holt & Co.
- Omejec, J. (2013). *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis*. Zagreb: Novi informator.
- Paulus, C. G. (2001). Germany: Lessons to learn from the implementation of a new insolvency code. *Connecticut Journal of International Law*, 17(1), 89.
- Pestieau, P. (2006). *The welfare state in the European Union – Economic and social perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Puljiz, V., Bežovan, G., Teo Matković, T., Šučur, Z., & Zrinščak, S. (2008). *Socijalna politika Hrvatske*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Ramsay, I. (2006). Functionalism and Political Economy in the Comparative study of consumer insolvency: An unfinished story from England and Wales. *Theoretical Inquiries in Law*, 7(2), 625-670. <https://doi.org/10.2202/1565-3404.1139>

- Rawls, J. (1999). *A theory of justice* (Revised ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Smokvina, V., Bodul, D., & Vuković, A. (2013). O načelu socijalnog postupanja u stečajnom postupku s naglaskom na prava radnika. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 34(1), 525-560. <http://hrcak.srce.hr/116300>
- Schultz, D., & Goodin, R. E. (1998). *Social welfare and individual responsibility: For and against*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Abdulaziz, *Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda, 28. svibnja 1985., br. 9214/80, 9473/81, 9474/81.
- Akdivar protiv Turske, presuda, 16. rujna 1996., br. 21893/93.
- Barfod protiv Danske, presuda, 22. veljače 1989., br. 11508/85.
- Barthold protiv Njemačke, presuda, 25. ožujka 1985., br. 8734/79.
- Bianchi protiv Švicarske, presuda, 22. lipnja 2006., br. 7548/04.
- Blečić protiv Hrvatske, presuda, 29. srpnja 2004., br. 59532/00.
- Bosphorus Airways protiv Irske, presuda, 30. lipnja 2005., br. 45036/98.
- Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 25. rujna 1996., 20348/92.
- Demades protiv Turske, presuda, 31. srpnja 2003., br. 16219/90.
- Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 24. studeni 1986., br. 9063/80.
- Golder protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 21. veljače 1975., br. 4451/70.
- Groppera Radio AG protiv Švicarske, presuda, 28. ožujka 1990., br. 10890/84.
- Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 7. prosinca 1976., br. 5493/72.
- Hatton protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 8. srpnja 2003.
- Iglesias Gil i AUI protiv Španjolske, presuda, 29. travnja 2003., br. 56673/00.
- Ignaccolo Zenide protiv Rumunjske, presuda, 25. siječnja 2000., br. 31679/96.
- Marckx protiv Belgije, presuda, 13. lipnja 1979., br. 6833/74.
- McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 13. svibnja 2008., br. 19009/04.
- Moscow Branch of the Salvation Army protiv Rusije, presuda, 5. listopada 2006., br. 72881/01.
- Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 26. studeni 1996., br. 13585/88.
- Olsson protiv Švedske, presuda, 24. ožujka 1988., br. 10465/83.
- Oluić protiv Hrvatske, presuda, 20. svibnja 2010., br. 61260/08.
- Paulić protiv Republike Hrvatske, presuda, 22. listopada 2010., br. 3572/06.
- Prkopovich protiv Rusije, presuda, 18. studeni 2004., br. 58255/00.
- Stubbings i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 22. listopada 1996., br. 22083/93, 22095/93.
- Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda, 26. travnja 1979., br. 6538/74.
- Surugiu protiv Rumunjske, presudu, 20. travnja 2004., br. 48995/99.
- Svlienka protiv Latvije, presuda, 9. listopada 2003., br. 48321/99.
- Wiggins protiv Ujedinjenog Kraljevstva, odluka, 8. veljače 1978., br. 7456/76.
- Code de la consommation, Loi no. 2010-737 of 1 July 2010, JORF no. 0151 of 2 July 2010.
- Enterprise Act, 2002. c. 40.
- Insolvency Act, 1986. c. 45.
- Insolvenzordnung, Bundesgesetzblatt 1994., I 2866, posljednja izmjena BGB1, 2010., I, 1885.
- Ovršni zakon. *Narodne novine*, br. 11/2012, 25/2013, 93/2014.
- Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 13/2014. - uradno prečiščeno besedilo.
- Zakon o kreditnim institucijama. *Narodne novine*, br. 159/2013, 19/2015, 102/2015.
- Zakon o nadomestitvi indeksa drobnoprodajnih cen z indeksom cen življenjskih potrebščin. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 1/1999.
- Zakon o obveznim odnosima. *Narodne novine*, br. 35/2005, 41/2008, 125/2011, 78/2015.

Zakon o potrošačkom kreditiranju. *Narodne novine*, br. 75/2009, 112/2012, 143/2013, 147/2013, 9/2015, 102/2015, 52/2016.

Zakon o stečaju potrošača. *Narodne novine*, br. 100/2015.

Zakon o zaštiti potrošača. *Narodne novine*, br. 141/2014, 110/2015.

Zakon o zemljišnim knjigama. *Narodne novine*, br. 91/1996, 68/1998, 137/1999, 114/2001, 100/2004, 107/2007, 152/2008, 126/2010, 55/2013, 60/2013.

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. *Narodne novine*, br. 91/1996, 68/1998, 137/1999, 22/2000, 73/2000, 129/2000, 114/2001, 79/2006, 141/2006, 146/2008, 38/2009, 153/2009, 143/2012, 152/2014.

Zivilprozessordnung. BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 10. Oktober 2013.

Summary

SHORT PROLEGOMENA OF A »RIGHT TO A HOME« IN THE CONSUMER BANKRUPTCY ACT

Dejan Bodul, Sanja Grbić

Faculty of Law, University of Rijeka
Rijeka, Croatia

The identity crisis of a »welfare state« model has raised a number of questions for theorists and practitioners. These problems, of course, have not surpassed the system of consumer bankruptcy protection which has the primary objective - economic and social »rehabilitation« of consumers and which is differentia specifica in relation to the primary objective of corporate bankruptcy – settlement of creditors. The scope of this paper does not permit a detailed analysis of these issues, and we are forced to limit ourselves exclusively to one of the key issues of the new consumer bankruptcy law: the right to a home. We specifically analyze the practice of the European Court of Human Rights (hereinafter: European Court) in proceedings under Art. 8 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (”Right to a Home”) because we assume that it is a key to understanding the paper subject, as well as to the proper application of the institute of ”right to a home”. With respect to the foregoing, in order to have a comprehensive answer to the subject, the structure and concept of paper had to be adjusted. This paper could have been divided into three parts, but it has not been formally done.

Key words: bankrupt consumers, exempt property, the right to a home.